

**Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 125.053.2026/ ID 16294
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувач ступеня доктора філософії БАЛАН Михайло Анатолійович народився 22 грудня 1983 року. Громадянин України. Освіта вища: у 2008 році отримав диплом магістра за спеціальністю «Управління проектами» в Одеському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Навчався в аспірантурі з 2022 року в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова та успішно виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Психологія».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 125.053.2026 утворена наказом ректора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова від № 59/ОД від «01» липня 2026 року у складі:

Голови спеціалізованої вченої ради – Оксани КОНОНЕНКО, доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Рецензентів:

Світлани ЧАЧКО, кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Юлії МАРТИНЮК, кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Опонентів:

Лариси ЗАСЄКИНОЇ, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри загальної і клінічної психології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Вадима ЗАВАЦЬКОГО, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

на засіданні 28 серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань з 05 Соціальні та поведінкові науки Балану Михайлу Анатолійовичу на підставі публічного захисту дисертації «Мотиваційна сфера майбутніх трудових мігрантів під час війни як психологічний ресурс» за спеціальністю 053 Психологія.

Дисертацію виконано у Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова

Науковий керівник - Кіреева Зоя Олександрівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова..

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, виконаного українською мовою. У дисертації містяться нові науково обґрунтовані результати дослідження. Дисертантом вперше встановлено: взаємозв'язок мотиваційних факторів і ресурсів у майбутніх мігрантів та резидентів; побудовано трифакторні моделі ресурсно-мотиваційної сфери, що

фіксують принципову розбіжність життєвих стратегій у майбутніх мігрантів та резидентів; побудовано двофакторну модель мотиваційного профілю майбутніх мігрантів та моделі психологічних ресурсів; феномен латентної поляризації мотиваційного профілю особистості в умовах міграційного вибору, що поєднує наскрізне мотиваційне ядро (цікаву працю, ергономічні умови та заробітну плату) із вираженим розщепленням вибірки за соціально-комунікативними чинниками на автономну та колективістську стратегії адаптації; уточнено трансформаційний вектор міграційних очікувань - від прагнення соціокультурного статусу й впливу до прагматичного забезпечення базових умов життєдіяльності; мотиваційний профіль резидентів, що характеризується вираженою орієнтацією на професійний розвиток (самовдосконалення, цікава робота, креативність) за умови чіткої структуризації трудового процесу; роль резильєнтності як базового 21 компонента ресурсної сфери майбутніх мігрантів та резидентів, що реалізує принципово різні адаптаційні функції; доведено принципову відмінність у системній організації ресурсномотиваційної сфери (за результатами регресійного моделювання) груп: у майбутніх мігрантів це взаємопідсилювальна система, у резидентів - розбалансована й фрагментована структура; особливості цілепокладання майбутніх мігрантів і резидентів; дістало подальшого розвитку: уявлення про взаємозв'язки між темпоральними ресурсами у майбутніх мігрантів, уявлення про кольорову картину майбутнього, що постає як поєднання активності, надії та внутрішньої рівноваги; наявність субгрупи мігрантів із низькою резильєнтністю, що блокує адаптацію в умовах невизначеності.

Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

Здобувач має 5 публікацій за темою дисертації, з яких з яких 5 статей у наукових фахових виданнях із психології, з них 5 статей у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України та 3 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій:

1. Балан М.А. Кіреєва З.О., Підтримка родини як релевантний ресурс поза факторною структурою у вимушених мігрантів. Наукові перспективи. Серія «Психологія». 2025. Вип. № 9(63). С. 1615-1624 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-1615-1623](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1615-1623)

2. Балан М.А. Швайкін С.А. Мотиваційний профіль трудових мігрантів під час війни. Психологія й соціальна робота. 2025. №2, С.11-20. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.2.1>

3. Балан М.А. Кіреєва З.О., Порівняння чинників мотивації і резильєнтності у майбутніх мігрантів та осілих осіб (резидентів). Перспективи та інновації науки. 2025. № 1(59). С. 2026 с.3349-3358. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1\(59\)-3349-3357](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1(59)-3349-3357)

4. Кіреєва З.О., Турлаков І.Д., Швайкін С.А., Балан М.А., Ріффа О.Г.

Класифікація ресурсів й особливості ресурсної сфери у осіб різного віку під час війни. Наукові перспективи. Серія «Психологія». 2025 Вип. № 6(60). С. 1381-1392 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-1381-1391](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-1381-1391)

5. Кіреєва З.О. Швайкін С.А. Балан М.А. Детермінанти й особливості адаптації та психічних ресурсів людини під час повномасштабного вторгнення. Український психологічний журнал. 2023. №1(19). С. 60-82 DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2023.1\(19\).4](https://doi.org/10.17721/upj.2023.1(19).4)

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Чачко Світлана Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною, а питання, які розкриваються, потребують окремого додаткового дослідження. На нашу думку, потребує додаткового пояснення позиція автора щодо наступного питання. Група «майбутніх трудових мігрантів» формувалася з осіб, які звернулися до кадрового агентства. Чи можна екстраполювати отримані дані на тих майбутніх трудових мігрантів, які не звертались до кадрових агенств та планують свою міграцію іншими шляхами (через соціальні мережі, родинні зв'язки або самостійний пошук).

2. На наш погляд доречно в майбутньому провести додатковий аналіз статевих відмінностей у мотиваційній сфері майбутніх трудових мігрантів через те, що участь у дослідженні брали переважно жінки (майже 80%). Нажаль, це відображає специфіку воєнного стану та створює обмеження для дослідження, оскільки мотиваційні профілі та ресурсна сфера чоловіків можуть мати суттєві відмінності.

3. В дисертаційній роботі іноді зустрічаються стилістичні неузгодженості та технічні помилки.

Мартинюк Юлія Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Логіка теоретичного аналізу виграла б від зміни послідовності викладу матеріалу. Доцільно було б у пункті 1.3 розпочати з критичного огляду концептуальних моделей резильєнтності, після чого перейти до з'ясування її ролі у структурі психологічних ресурсів особистості, що забезпечило б глибше розкриття теми

2. Представлений у дисертації ґрунтовний аналіз мотиваційної сфери майбутніх трудових мігрантів під час війни як психологічного ресурсу сприймався б значно краще за умови систематизованішого викладу емпіричного матеріалу. Виокремлення в самостійні блоки описової статистики, а також кореляційного, порівняльного, факторного та регресійного аналізів дозволило б чіткіше простежити логіку статистичного виведення.

Засєкіна Лариса Володимирівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної і клінічної психології Волинського національного

університету імені Лесі Українки. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Нерівномірний розподіл теоретичного матеріалу в першому розділі відповідно до усіх складових предмета дослідження. Зрозуміло, що теорії мотивації мають тривалу історію розвитку та потребують ґрунтовного теоретичного висвітлення. Водночас доцільним є посилення фокусу на аналізі міграції як складного психологічного феномену з урахуванням сучасних міграційних процесів, актуальних підходів до класифікації міграції, а також розмежування внутрішніх і зовнішніх переміщень осіб. Особливу увагу варто приділити сучасним міграційним політикам і документам, соціальнопсихологічним наслідкам переміщення, а також досвіду внутрішньо переміщених осіб і мігрантів (Medina, 2023; Міжнародна організація з міграції, 2024; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, 2024). Важливо також розширити теоретичний аналіз досліджень, у яких міграція розглядається не лише як досвід втрати, кризи чи травматизації, а й як процес адаптації, розвитку особистісних ресурсів, набуття нового досвіду та відкриття нових можливостей.

2. У роботі доволі широко представлено опис використаних методів дослідження у підрозділі 2.1, хоча автор на сторінці 75 зазначає намір подати їх у стислому вигляді. Наприклад, опис методики «Мотиваційний профіль» займає майже 5 сторінок, що видається надмірним для основного тексту роботи. Доцільним було б перенести детальний опис окремих методик до додатків, залишивши в основному тексті лише обґрунтування їх вибору, структуру, основні характеристики та відповідність меті й завданням дослідження. Окремої уваги потребує опис статистичних методів аналізу даних. У роботі зазначено використання широкого переліку методів математичної статистики: описової статистики, кореляційного та однофакторного дисперсійного аналізу (ANOVA), регресійного аналізу, t-критерію Стюдента та непараметричного U-критерію Манна-Вітні. Доцільно було б чіткіше обґрунтувати вибір кожного з цих методів та уникнути надмірної фрагментації статистичного аналізу.

3. Доцільно більш чітко подати описові характеристики досліджуваної вибірки, оскільки це дало змогу б краще зрозуміти та інтерпретувати отримані результати. Зокрема, у підрозділі 3.1 автор наводить надзвичайно цікаві результати щодо цінностей міграції, зазначаючи, що 47,4 % мігрантів хотіли «просто пожити за кордоном». Водночас залишається незрозумілим, чи йдеться про осіб, які вже перебували за кордоном і повернулися в Україну, чи про респондентів, які на момент дослідження продовжують перебувати за кордоном. Це питання є принциповим для коректної інтерпретації результатів. Крім того, опис вибірки потребує уточнення. На с. 74 зазначено, що респондентами були клієнти кадрового агентства, які звернулися по допомогу щодо трудової міграції. Водночас вказано, що з 271 осіб загальної вибірки 181 особа є резидентами України, тобто постійно проживають в Україні. Таке поєднання характеристик потребує додаткового пояснення решти 90 осіб, оскільки не дає змоги однозначно зрозуміти статус учасників дослідження.

4. Особливо цікавими є результати факторного аналізу, за якими було виокремлено два латентні фактори мотиваційного профілю майбутніх мігрантів.

Перший фактор (20,27 % дисперсії) відображає діяльнісно-досягальну орієнтацію, що поєднує прагнення досягнень, потребу в різноманітності та змінах із меншою значущістю фізичних умов праці. Другий фактор (15,96 % дисперсії) репрезентує соціально-комунікативну орієнтацію, пов'язану з потребою у взаємовідносинах і соціальних контактах. Водночас хотілося б бачити глибшу інтерпретацію отриманих факторів. Зокрема, варто пояснити, що саме означає виокремлення цих латентних факторів, які психологічні чи поведінкові наслідки вони можуть мати для міграційних намірів і реальної трудової міграції, а також як ці результати зіставляються з основними теоретичними підходами до пояснення трудової міграції, представленими в першому розділі дисертації (зокрема, функціоналістським та історичним підходами), а також досвіду мігрантів у взаємодії із середовищем. Адже третина потенційних мігрантів обради метафору «мати крила» (с. 133 що свідчить про резильєнтність та активність цих осіб). Така інтерпретація суттєво посилила б теоретичну цінність отриманих результатів і сприяла б їх більш глибокому осмисленню.

Завацький Вадим Юрійович, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. У дисертації обґрунтовано положення про резильєнтність як координаційне ядро динамічної системи психологічних ресурсів. Чи знайшла ця концепція емпіричне підтвердження у результатах емпіричного дослідження?

2. У роботі зазначено, що «мотиваційний профіль резидентів має дисгармонійний характер». Чи не було б методологічно коректніше охарактеризувати його як такий, що відзначається внутрішньою неоднорідністю та дисбалансом між внутрішніми і зовнішніми мотиваторами, адже наведені результати насамперед свідчать про домінування окремих мотиваційних чинників, а не обов'язково про дисгармонійність мотиваційної структури?

3. У теоретичному розділі резильєнтність розглядається відповідно до концепції професора З. Кіреєвої як координаційне ядро системи психологічних ресурсів, тоді як в емпіричній частині вона операціоналізується через психодіагностичну методику, яка оцінює насамперед рівень резильєнтності як психологічного ресурсу стійкості. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше розмежувати концептуальний і операціональний рівні аналізу та пояснити, яким чином результати психодіагностичного вимірювання дають підстави для інтерпретації резильєнтності як координаційного ядра системи психологічних ресурсів.

Кононенко Оксана Іванівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Оцінка позитивна, без зауважень.

Здобувач надав обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження опонентів та рецензентів, а також на інші питання та показав високий науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

Подано голосів - п'ять

«За» 5(п'ять) членів ради,

«Проти» - немає,

« Утримались» - немає.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 125.053.2026 Одеського національного університету імені І.І. Мечникова присуджує Балану Михайлу Анатолійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова спеціалізованої вченої ради

Оксана КОНОНЕНКО

*Підпис голови спеціалізованої
вченої ради Оксана Кононенко
засвідчує*

